

**KÉNYSZERŰ LAKHELYELHAGYÁS AZ
ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ÉS A
KORONAVÍRUS KERESZTTÜZÉBEN –
A SZUBSZAHARAI PÉLDA**

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések

Kovács Blanka

2022/6

2022.04.21.

Gyorselemzések 2022/6

KÉNYSZERŰ LAKHELYELHAGYÁS AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ÉS A
KORONAVÍRUS KERESZTTÜZÉBEN – A SZUBSZAHARAI PÉLDA

Megjelent az Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) és a Norwegian Refugee Council (NRC) éves összefoglaló jelentése. A belső mozgásokról szóló 2021-es jelentés a 2020-as kényszerű lakhelyelhagyások mértékét, valamint azok ok-okozati összefüggéseit vizsgálja regionális bontásban. Évről-évre egyre többen kényszerülnek lakóhelyük elhagyására, ugyanis a különböző konfliktusok és természeti katasztrófák veszélyeztetik biztonságukat és aláássák megélhetési lehetőségeiket. Az elvándorlás mértéke folyamatosan növekszik világszerte. Míg a határokon belüli kényszerű lakhelyelhagyásokra a nemzeti kormányoknak kell választ adniuk, addig a migráció globális következményei a nemzetközi közösség válaszreakcióját követelik. A jelentés szerzői úgy vélik, közös felelősségünk van az elvándorlás mértékének enyhítésében, annak ugyanis közép- és hosszú távú hatásai lesznek valamennyi ország fenntartható fejlődésére. A legtöbb belső menekült olyan alacsony- és közepes jövedelmű országban él, amely a globális egyenlőtlenség, a fenntarthatatlan fejlesztési célok és a szélsőséges időjárási viszonyok által terheltek. A Migrációkutató Intézet legújabb gyorselemzése a szubszaharai példán keresztül mutatja be a belső migráció gazdasági és szociális következményeit.

Bevezetés

2020 végére a belső menekültek száma elérte az 55 milliót; ez volt a valaha dokumentált legmagasabb érték. A belső menekültek több mint 85%-a (fegyveres) konfliktus és erőszak elől menekülve kényszerült lakhelye elhagyására. A dokumentációt nehezítő körülmények miatt azonban még ez a szám is alulbecsültnek tekinthető. A tárgyévben a természeti katasztrófák háromszor annyi új belső migrációt váltottak ki, mint az erőszak, ugyanakkor a világjárvány megjelenése és gyors terjedése is növelte a belső menekültek számát, valamint azok igényeit és sebezhetőségét. Annak ellenére, hogy az ENSZ Főtitkára globális tűzszünetre szólította fel a nemzetközi közösséget¹, a konfliktusok világszerte folytatódtak és menekülésre kényszerítették az embereket, kiemelten Szíriában, Afganisztánban és a Kongói Demokratikus Köztársaságban. Komoly

¹ UN 2020.

Gyorselemzések 2022/6

problémát jelentett ugyanakkor a különböző szélsőséges terrorista csoportok terjedése is, legnagyobb mértékben Etiópiában, Mozambikban és Burkina Fasoban.

A belső elvándorlás gazdasági és társadalmi hatásai

A kényszerű lakhelyelhagyások számos gazdasági és társadalmi hatást váltanak ki, amelyek nem csupán a belső menekültek, de a befogadó közösségek életét is befolyásolják. A lakhelyelhagyás sajátos szükségleteket teremt lakhatási, élelmezési, egészségügyi, oktatási és biztonsági szempontból is.² A szakértők becslései szerint a belső elvándorlás gazdasági hatása a tárgyévben meghaladta a 20 milliárd dollárt. 18 országban gyűjtött adatok szerint a lakhelyelhagyás gazdasági hatása belső menekültenként évente átlagosan körülbelül 370 dollár. Például amíg Afganisztánban 109 dollár, addig Szíriában 830 dollár – az eltérés az országok gazdasági helyzetéből és a különböző szükségletekből fakadnak. Azokban az országokban ugyanis, ahol magasabb a nemzeti jövedelem, nagyobb a megélhetés elvesztésének gazdasági hatása is.

A belső migráció hatásai tovább gyűrűznek és az élet megannyi szegmensét érintik. 2020-ban a belső menekültek közel 40%-a munkavállaló korú volt. A megélhetés elvesztése negatívan hat az egészségre és a lakhatási körülményekre, valamint korlátozhatja az alapvető szükségletekhez való hozzájutást – például az oktatáshoz való hozzáférés hiánya teljes generációk életét pecsételi meg. 2020-ban a szubszaharai Afrikában a belső menekülteként számon tartottak 65 %-a gyermek volt.³



1. ábra A belső menekültek száma életkoruk alapján 2020-ban (Forrás: IDMC)

² IDMC 2021.

³ Ibid.

Gyorselemzések 2022/6

a) Egészségügyi hatások

A kényszerű lakhelyelhagyás mind a mentális, mind a fizikai egészségre komoly hatással van. Kutatások bizonyítják, hogy a belső menekültek körében magasabb a halálozási arány, ami többnyire a fertőző betegségek következménye.⁴ A belső menekültek körében leginkább terjedő betegségek a HIV-fertőzés, a tuberkulózis és a malária.⁵ A kényszerű lakhelyelhagyás továbbá olyan szexuális és reprodukciós egészségügyi problémákhoz vezet, mint a fogamzásgátlás hiánya és a fertőző betegségek terjedésének kockázata. A fogamzásgátlás hiánya különösen aggasztó, mert 1990 és 2020 között több mint duplájára nőtt Afrika népessége és az ENSZ előrejelzései alapján a kontinens lakossága 2050-re elérheti a 2,5 milliárd főt. 2020-ban a koronavírus megjelenése és gyors terjedése további egészségügyi kockázatok elé állította a sebezhető belső menekülteket, különösen az információhiány és az álhírterjesztés miatt. A zsúfolt táborokban nem lehetett megvalósítani a megfelelő mértékű távolságtartást, nem állt rendelkezésre elegendő higiéniai eszköz, arcmaszk és fertőtlenítőszer, sőt sok helyen megfelelő vízellátás sem volt.⁶ A legtöbb szubszaharai országban a fertőző betegségek terjedése, az alultápláltság, a gyermek- és anyahalandóság, a krónikus betegségek, valamint az éghajlatváltozással és a környezet károsodásával összefüggő problémák jelentik a legnagyobb egészségügyi problémát. 2016-ban világviszonylatban a szubszaharai térségben élt a HIV/AIDS fertőzöttek csaknem 60%-a, miközben a régió a világ lakosságának csak 11 %-át adta.⁷

⁴ Ibid.

⁵ FEIKIN – ADAZU – OBOR – OGWANG – VULULE – HAMEL - LASESRON 2008.

⁶ M. CLAUDE – SERGE – ALEXIS – HAWKES 2020.

⁷ RELIEFWEB 2016.

Gyorselemzések 2022/6

HIV/AIDS fertőzöttek aránya (100 000 főből)*	
Uganda	174
Kenya	133
Dél-Szudán	119
Etiópia	51
Szomália	25

2. ábra HIV/AIDS fertőzöttek aránya Kelet-Afrikában (Forrás: Aid and International Development Forum)

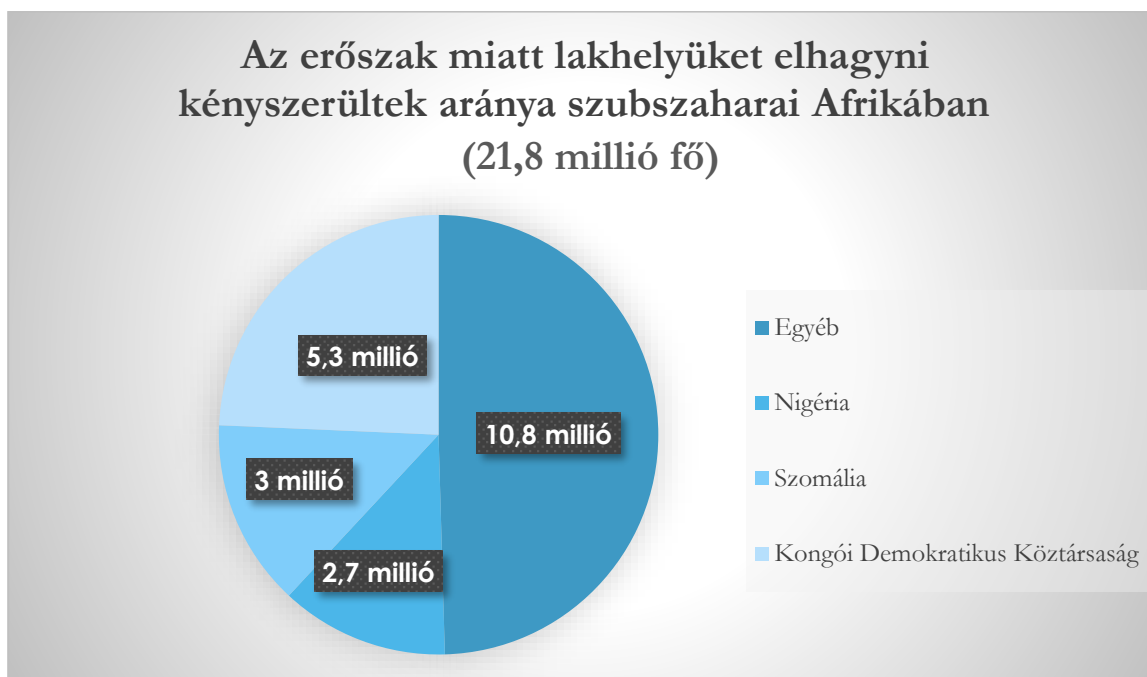
*2016-ban

Szubszaharai Afrika

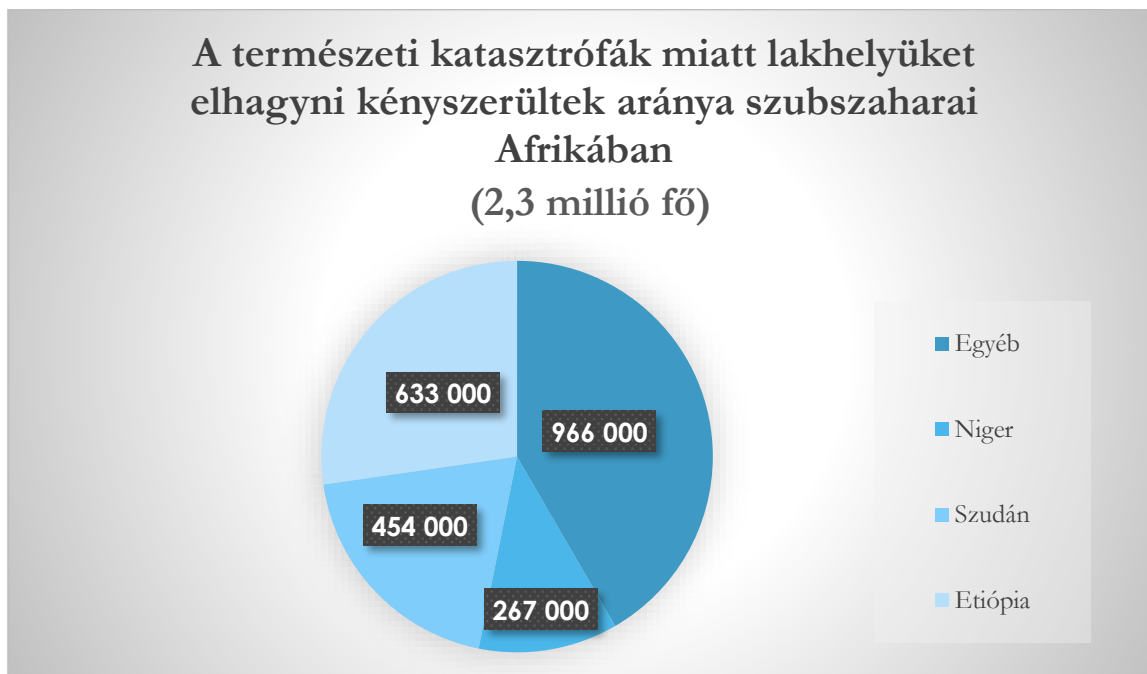
Az erőszak mértékének fokozódása és az újonnan megjelenő fegyveres csoportok szélesítették a belső migráció által érintett területeket. 2020-ban 6,8 millió új belső menekültet regisztráltak Szubszaharában, ezzel az év végére közel 21,8 millió főre emelkedett az IDP-k száma a szubszaharai Afrika egyes országaiban, kiemelten a Száhel övezetben, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Etiópiában.

2020-ban a szokatlanul erős és intenzív esőzések rengeteg áradást okoztak, főleg azokon a területeken, ahol tömegesen éltek a fegyveres konfliktusok miatt lakhelyüket elhagyni kényszerültek. Az időjárási viszontagságok újbóli elvándorlásra kényszerítette ezeket az embereket – a tárgyévben emiatt 4,3 millió új belső elvándorlást regisztráltak, amely után egyesek visszatértek lakóhelyükre. 2020 végére 2,3 millió ember élt belső menekültként az időjárás okozta természeti katasztrófák miatt. Niger, Szudán és Etiópia volt a belső elvándorlás által leginkább sújtott ország.

Gyorselemzések 2022/6



3. ábra *Az erőszak miatt lakhelyüket elhagyni kényszerültek aránya a szubszaharai Afrikában.*
(A szerző szerkesztése.)



4. ábra *A természeti katasztrófák miatt lakhelyüket elhagyni kényszerültek aránya a szubszaharai Afrikában.*
2020 év végi adat.
(A szerző szerkesztése.)

Gyorselemzések 2022/6

a) Politikai és választási erőszak

A politikai és választási erőszak az egyik fő mozgatórugója a belső elvándorlásnak a térségben. A választási erőszaknak nincs egységesen elfogadott definíciója, az azonban konszenzusos, hogy a választás(i eredmény) befolyásolására használt eszköz.⁸ A választási erőszak időbeli hatálya miatt különbözik a politikai erőszaktól és az erőszak ezen fajtája meghosszabbítja és elmélyíti a már meglévő konfliktusokat. Ez történt többek között Etiópiában, Kamerunban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Szomáliában.

2020 szeptemberében kiéleződött a feszültség Etiópiában, miután a szövetségi kormány a világiárvány miatt elhalasztotta a választást, Tigráj régió azonban megtartotta⁹ és minden kapcsolatot megszüntetett Addisz-Abebával és a többi szövetségi tagállammal. A szövetségi kormány katonai offenzívát indított és az erőszak legalább 539 000 új belső menekültet eredményezett.¹⁰ A szakértői jelentések az emberi jogok súlyos megsértéséről, a különböző visszaélésekről, szexuális bántalmazásról és az élelmiszerellátás bizonytalanságáról számoltak be az országban.

Kamerunban a tárgyévből is töretlenül zajlottak a harcok, azonban a februári parlamenti és helyhatósági választások eredménye fokozta a feszültséget.¹¹ A kormány további csapatokat küldött az érintett országrészekbe, miután emberrablásokról, valamint a szavazóhelyiségek és tisztviselők elleni támadásról értesültek. A szubszaharai térségben a választási erőszak jellemzően azokban az országokban fordul elő, amelyek etnikai, nyelvi és közösségi alapon igen megosztottak.

b) Szélsőséges, terrorista csoportok által elkövetett erőszak

A szélsőséges, terrorista csoportok 2020-ban tovább bővítették területi hatókörüket és befolyásukat a régióban. Támadásokat indítottak katonai és polgári célpontok ellen egyaránt, jelentős menekülthullámokat kiváltva. A rajtaütések gyakran jelentős embervesztéssel és lakóhelyek, valamint mezőgazdasági területek elpusztításával jártak, fokozva az emberek kiszolgáltatottságát az élelmiszerellátás bizonytalanságának, valamint az időjárási és egészségügyi kockázatoknak.

⁸ ACE

⁹ MARSAT 2020.

¹⁰ IDMC 2021.

¹¹ Ibid.

Gyorselemzések 2022/6

A szubszaharai térségben a Boko Haramhoz köthető a terrorista cselekmények jelentős része. 2020 januárja és novembere között Nigériában 142 Boko Haram által elkövetett incidensről számoltak be, amelyből 17 volt halálos kimenetelű. Legalább 1 606 ember vesztette életét közvetlenül a terrorista csoport által elkövetett támadásokban.¹² A terrorista csoport miatt legalább 86 000 ember kényszerült otthona elhagyására a tárgyévben.¹³

Az as-Sabáb növelte a terrorista akciók számát Szomáliában, ezzel duplájára nőtt a belső elvándorlás mértéke az előző évhez képest: legalább 136 000 ember kényszerült lakhelye elhagyására az országban.¹⁴

c) Rekord nagyságú esőzések

Dél-Szudánban, Kamerunban, Burkina Fasóban, Maliban, Nigériában és a Kongói Demokratikus Köztársaságban szokatlanul intenzívek és elhúzódóak voltak az esős évszakok 2020-ban. Az áradások olyan területeket érintettek, amelyeket már hosszú ideje a fegyveres konfliktusok vagy más természeti katasztrófák sújtottak. Ugyanakkor a heves esőzések következményei sok helyen másodlagos migrációt váltottak ki, mert a belső menekültek az ideiglenes védelmet nyújtó terület elhagyására kényszerültek az áradások miatt. Kelet-Afrikában a 2019-2020-as intenzív esőzések az elmúlt évtizedek legkomolyabb sáskajárását idézték elő és legalább 25 millió ember élelmezés-biztonságát veszélyeztették.¹⁵

Összegzés

A belső migráció hatásai nem állnak meg a nemzeti határoknál, azok hosszú távon is hatnak a teljes nemzetközi közösség gazdasági, kulturális és szociális helyzetére, így a fennálló kihívások megoldására átfogó cselekvési tervre van szükség. Ehhez azonban növelni kell a rendelkezésre álló adatmennyiséget a belső elvándorlás mértékéről, valamint az azt kiváltó tényezőkről annak érdekében, hogy a nemzetközi közösség átlássa annak kiváltó okait, hogy az érintett közösségeket megfelelő módon támogassa és a belső menekültek szükségleteit megfelelően biztosítsa. A szubszaharai Afrika nem csupán a fegyveres konfliktusoknak és az erőszaknak, de az éghajlatváltozás okozta természeti katasztrófáknak is jelentősen ki van téve, miközben a kontinensen hatalmas népességnövekedés zajlik.

¹² RELIEFWEB 2020.

¹³ IDMC 2021.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ THE GUARDIAN 2020.

Gyorselemzések 2022/6

Felhasznált források:

ACE: Electoral violence definition. Forrás: https://aceproject.org/ace-en/topics/ev/Electoral%20violence/definitions/mobile_browsing/onePag (Megtekintve: 2022.04.15.)

FEIKIN, Daniel R. – ADAZU, Kubaje – OBOR, David – OGWANG, Sheila – VULULE, John – HAMEL, Mary J. – LASERSON, Kayla (2008): Mortality and health among internally displaced persons in western Kenya following post-election violence, 2008: novel use of democratic surveillance. Forrás: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2908969/pdf/BLT.09.069732.pdf> (Megtekintve: 2022.04.15.)

IDMC (2021): Global Report on Internal Displacement 2021. Forrás: <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2021/> (Megtekintve: 2022.04.15.)

MARSAI, Viktor (2020): Polgárháború Etiópiában: a 2020-as tigráji válságról. Forrás: [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_25_Polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA%20Eti%C3%B3pi%C3%A1ban_a%202020-as%20tigr%C3%A1ji%20v%C3%A1ls%C3%A1gr%C3%B3l_\(Mars%20ai%20V.\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_25_Polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA%20Eti%C3%B3pi%C3%A1ban_a%202020-as%20tigr%C3%A1ji%20v%C3%A1ls%C3%A1gr%C3%B3l_(Mars%20ai%20V.).pdf) (Megtekintve: 2022.04.15.)

M. CLAUDE, Kasereka – SERGE, Muyisa Sahika – ALEXIS, Kahindo Kahatane – HAWKES, Michael T. (2020): Prevention of COVID-19 in Internally Displaced Persons Camps in War-Torn North Kivu, Democratic Republic of the Congo: A Mixed-Methods Study. in: Global Health: Science and Practice. Forrás: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7784064/pdf/GH-GHSP200060.pdf> (Megtekintve: 2022.04.15.)

RELIEFWEB (2016): Health & WASH in Sub-Saharan East Africa; Key challenges & health threats – Communicable diseases. Forrás: https://reliefweb.int/report/world/health-wash-sub-saharan-east-africa-key-challenges-health-threats-communicable-diseases?gclid=CjwKCAjw6dmSBhBkEiwA_W-EoLJeNYK9870TPNAfC6QRDp7u9P6gzitbEcy5xVjm2NRCe_EAdtXl-BoCGjsQAvD_BwE (Megtekintve: 2022.04.15.)

Gyorselemzések 2022/6

RELIEFWEB (2020): Chart of the week: Boko Haram fatalities in 2020. Forrás: <https://reliefweb.int/map/nigeria/chart-week-boko-haram-fatalities-2020> (Megtekintve: 2022.04.15.)

THE GUARDIAN (2020): Huge locust swarms raise fears of food shortages in South Sudan. 2020.02.20. Forrás: <https://www.theguardian.com/global-development/2020/feb/20/huge-locust-swarms-raise-fears-of-food-shortages-in-south-sudan> (Megtekintve: 2022.04.15.)

UN (2020): Now is the time for a collective new push for peace and reconciliation. 2020.03.24. Forrás: <https://www.un.org/en/globalceasefire> (Megtekintve: 2022.04.15.)

Gyorselemzések 2022/6

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata



Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Kovács Blanka, 2022

© Migrációkutató Intézet, 2022

Sorszám: 2022/6